

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553” นักวิจัยได้วางแผนการดำเนินการวิจัยโดยอาศัยวิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทั้งในส่วนของนักวิจัยและนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ในการบูรณาการร่วมกันเพื่อถอดองค์ความรู้จากความสำเร็จของการบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งโครงการวิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

3.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง “โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2552” มีประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการจาก 58 อบต. จากปี พ.ศ.2552

กลุ่มตัวอย่างคือนักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่นที่ผ่านเกณฑ์ประเมินศักยภาพจนประสบความสำเร็จจากโครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2552 ดังการคัดเลือกตัวอย่าง ดังนี้

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มนักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากตำบลต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 58 ตำบล ใน 24 อำเภอ ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ลำดับ	นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
1	จ.ส.ต. คชลธร แก้วฟอง	อปท.ยูหวา อ.สันป่าตอง
2	นายสถาพร ชัยสมนาม	อปท.ป่าเมี่ยง อ.คอยสะเก็ด
3	น.ส.เนตรนรินทร์ อินทะนนท์	อปท.ขี้เหล็ก อ.แม่แตง
4	น.ส.คณินิต มะโนปิ่น	อปท.หนองแฝก อ.สารภี
5	นางจรรยา แก้วคำมูล	อปท.น้ำแพร่ อ.พร้าว
6	น.ส.อรุณญา ธงนาถ	อปท.แม่สาว อ.แม่อาว
7	ร.ต.(ญ)ละมัย เชื้อนเพชร	อปท.สันโป่ง อ.แม่ริม
8	น.ส.อภิรมย์ สมณะ	อปท.หัวขี้แก้ง อ.แม่ฮ่องสอน
9	นายมนตรี คำสอน	อปท.เหมืองแก้ว อ.แม่ริม
10	น.ส.ภัทรา สุภา	อปท.ตำราญราษฎร์ อ.คอยสะเก็ด
11	น.ส.ปวีณา มาเมือง	อปท.อินทขิล อ.แม่แตง
12	นายเกษม เครื่องคำ	อปท.ตลาดขวัญ อ.คอยสะเก็ด
13	นายวุฒิพงษ์ ไหมเพย	อปท.สะลวง อ.แม่ริม
14	นางชุดิภาญจน์ ชุตินันตกุล	อปท.ทุ่งปี้อ.แม่วาง
15	น.ส.สุขุมพร แก้วพุกกี	อปท.โป่งทุ่ง อ.คอยเต่า
16	สิบเอกสมนึก เดชโพธิ์	อปท.บ้านหลวง อ.แม่อาว
17	น.ส.นิสาชล ทองขาว	อปท.หางดง อ.หางดง
18	นางหทัยกาญจน์ ริยะตา	อปท.บ้านเป้า อ.แม่แตง
19	นายศราวุฒิ อินทร์เอม	อปท.กุดช้าง อ.แม่แตง
20	น.ส.สมัชญา สมพะยะ	อปท.แม่แรม อ.แม่ริม
21	นายปานศิริ จินมานะสุ	อปท.แม่ละ อ.ฝาง
22	นางกณดินันท์ คงอ่ำ	อปท.สบเปิง อ.แม่แตง
23	น.ส.จุฬารรณ สืบข้ม	อปท.คอนแก้ว อ.แม่ริม
24	น.ส.พิสมัย เศรษฐนันท์	อปท.บ้านปาง อ.หางดง
25	นางเสาวลักษณ์ ภูมิสถาน	อปท.ร้องวัวแดง อ.สันกำแพง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
26	น.ส.ธัญชนก สมมุติ	อปท.สันกำแพง อ.สันกำแพง
27	น.ส.นงนาถ ตั้งสัจวงศ์	อปท.แม่ถั่ว อ.ดอยสะเก็ด
28	นายวรรณเดช คำภุษา	อปท.ห้วยทราย อ.แม่ริม
29	นายสุภชัย อธิมา	อปท.บวกค้าง อ.สันกำแพง
30	นายชลกร วงษ์พันธุ์	อปท.สันติสุข อ.ดอยหล่อ
31	น.ส.สุปรียา พูลทาจักร	อปท.ริมเหนือ อ.แม่ริม
32	นางรัชณี แก้วอินตะ	อปท.สันทราย อ.ฝาง
33	น.ส.นวลอนงค์ คืบสุขะ	อปท.แม่วิน อ.แม่วาง
34	น.ส.อัญญา อ้วนดี	อปท.บ้านแปะ อ.จอมทอง
35	น.ส.ศิริพรรณ ทันใจ	อปท.ดอนเปา อ.แม่วาง
36	น.ส.มลิวลย์ จันทรมูล	อปท.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม
37	นายจุลาพงษ์ ลายทิพย์	อปท.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง
38	นายอนุชา จิระวัฒนกุล	อปท.น้ำแพร่ อ.หางดง
39	นายนิรัตน์ ยารังมี	อปท.สบแม่ข่า อ.หางดง
40	นายชนากร นครสุวรรณ	อปท.เวียง อ.ฝาง
41	น.ส.วิริญญา อุ่นบ้าน	อปท.โป่งแยง อ.แม่ริม
42	นางกัญญาภักดิ์ แสนปัญญา	อปท.เทพเสด็จ อ.ดอยสะเก็ด
43	น.ส.สุภาณัน ศิริมงคล	อปท.แชะช้าง อ.สันกำแพง
44	นายโรจน์ศักดิ์ อุดมเดช	อปท.ทุ่งรวงทอง อ.แม่วาง
45	น.ส.ภัทราวรรณ คำแก้ว	อปท.บ้านกาด อ.แม่วาง
46	น.ส.ปิยะนุช ยะโส	อปท.ทาเหนือ อ.แม่อน
47	น.ส.เปรมใจ บัวไสย	อปท.สันกลาง อ.สันป่าตอง
48	นายเจษฎา งามประภาสม	อปท.แสนไห อ.เวียงแหง
49	นายศพนธ์ นิกากแก้ว	อปท.สง่าบ้าน อ.ดอยสะเก็ด
50	นายสานิส พึ่งพรชัย	อปท.ออนใต้ อ.สันกำแพง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
51	น.ส.คันธรส อยู่คง	อปท.ทุ่งด้อม อ.สันป่าตอง
52	นายชูศักดิ์ ธนทรัพย์ศิริกุล	อปท.มะขุนหวาน อ.สันป่าตอง
53	น.ส.วราภรณ์ ยานัน	อปท.สันป่ายาง อ.แม่แตง
54	นายชัชวาลย์ งามจิต	อปท.สันผักหวาน อ.หางดง
55	น.ส.จุฑามาศ สุทธากุล	อปท.หนองแห้ง อ.สันทราย
56	น.ส.ณัชชา จำวงศ์	อปท.ท่ากว้าง อ.สารภี
57	นายสุทัศน์ โพธิ์ศรี	อปท.ตลาดใหญ่ อ.ดอยสะเก็ด
58	นางวรรณทณี บัญญูนาถ	อปท.สันผีเสื้อ อ.เมือง

ที่มา: จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกนักประชาสัมพันธ์ประจำท้องถิ่น โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) ซึ่งได้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 8 อำเภอ จำนวน 10 อปท. ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
1	จ.ส.ต. คชลธร แก้วฟอง	อปท.ยูหว่า อ.สันป่าตอง
2	นายชัชวาลย์ งามจิต	อปท.สันผักหวาน อ.หางดง
3	น.ส.อภิรมย์ สมณะ	อปท.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน
4	สิบเอกสมนึก เดชโพธิ์	อปท.บ้านหลวง อ.แม่เฒ่า
5	นายชันชัย ลิ้มพูล	อปท.กุดช้าง อ.แม่แตง
6	นางสาวลักขณ์ ภูมิสถาน	อปท.ร่องวัวแดง อ.สันกำแพง
7	น.ส.นวลอนงค์ ดีบสุยะ	อปท.แม่วิน อ.แม่วาง
8	น.ส.จิระนันท์ อุ่นมา	อปท.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
9	น.ส.กนกกานต์ เขตหิรัญกนก	อปท.สง่าบ้าน อ.คอยสะเก็ด
10	นายชูศักดิ์ ธนทรัพย์ศิริกุล	อปท.มะขุนหวาน อ.สันป่าตอง

ที่มา: จากการวิจัย

3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่ ข้อมูลบริบทขององค์ความรู้ในการนำการบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ

ได้แก่การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปี พศ.2551และปีพศ.2552

(3) ชนิดของเครื่องมือ

แบบทดสอบองค์ความรู้เกี่ยวกับของการนำการบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) ขั้นตอนการก่อนเริ่มกระบวนการถอดองค์ความรู้

เมื่อเริ่มต้นกิจกรรมโครงการโดยใช้วิธีเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เช่นการประชุมปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประเมินปัจจัยนำเข้า ค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสรุปแนวทางการทำงาน

2) ขั้นตอนการถอดองค์ความรู้

ในระหว่างการดำเนินงานกล่าวคือเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานใช้วิธีทบทวนสะท้อนกลับ โดยคณะทำงานทุกระดับเปิดใจและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าวิพากษ์วิจารณ์เพื่อค้นหาความรู้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยมีการทบทวนเกี่ยวกับเป้าหมาย และผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ กระบวนการตอนไหนที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่คาดหวัง ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข โดยใช้เทคนิคการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีมองย้อนอดีต โดยเน้นการพรรณนา บรรยาย เหตุการณ์ดำเนินการที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการให้ทุกคนมีส่วนต่อเติมกล่าวเสริม

ขั้นที่ 2 การถอดรหัสความรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปความคิดรวบยอด และคำอธิบาย

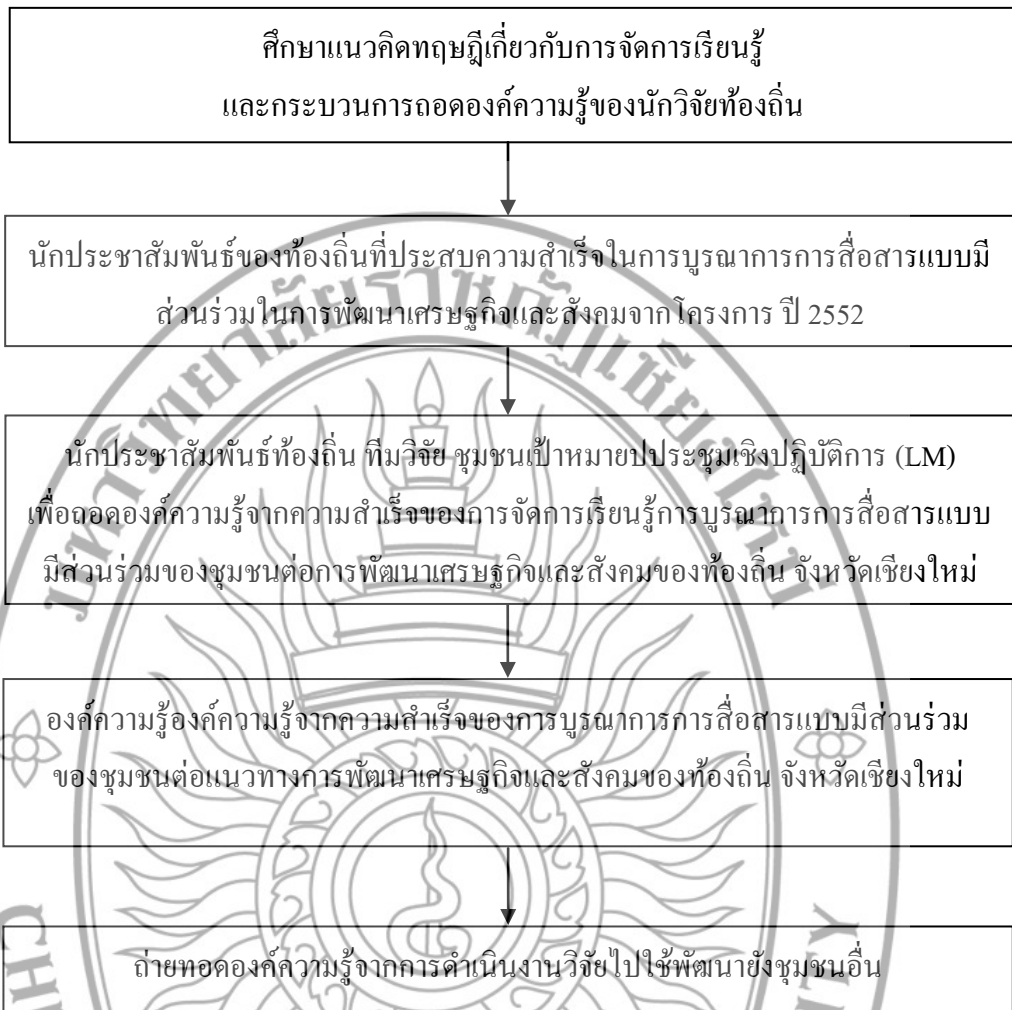
ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ความรู้โดยการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดมีการค้นหาสิ่งดี ๆ (Best practice) ในการทำงานที่ผ่านมาและค้นหาข้อเสนอแนะที่ทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อมีโอกาสได้ทำอีกครั้ง

3) กระบวนการหลังการถอดองค์ความรู้

เป็นขั้นตอนการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้งานปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อควรได้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆเพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร เป็นต้น

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “โครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ปี 2553 มีกรอบแนวคิดของการวิจัย แสดงได้ดังแบบจำลองดังนี้

3.4 แผนกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

จากกรอบแนวคิดของการวิจัยสามารถนำสู่แผนกิจกรรมปฏิบัติการโดยนักวิจัยได้ กำหนดแผนกิจกรรมการวิจัย โดยระบุขั้นตอนวัตถุประสงค์ วิธีการ ผลที่คาดว่าจะได้รับในการ ดำเนินการวิจัยของแผนกิจกรรมการวิจัยโดยละเอียด ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ (Learning Management: LM) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการถอดองค์ความรู้ของนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น มีรายละเอียดของการ ดำเนินงานดังนี้

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อทบทวนกระบวนการดำเนินงานด้วยแนวคิด LM เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ ถอดองค์ความรู้ร่วมกับนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น

(2) วิธีการศึกษา

นักวิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และผลงานที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินงานในปี 2551- 2552 ที่ผ่านมาเพื่อหาแนวทางในการนำเอาแนวคิดการบูรณาการการสื่อสารไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง
- 2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมและเพื่อให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อ
- 3) เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้าร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อจะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่า พวกเขาสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส
- 4) เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของตนเอง
- 5) เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน
- 6) ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่เกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชน หรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยยกระดับ ความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชน หรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะผลจากการใช้กระบวนการพัฒนาแบบบนล่างนั้น ไม่เพียงแต่จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังเอาไว้เท่านั้น หากทว่ายังทิ้งร่องรอยแห่งความสูญเสียในเชิงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย กล่าวคือ ชาวบ้านจะเกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพา การรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก และไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยความสามารถของตนเอง

(3) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Management: LM) ในการถอดองค์ความรู้ร่วมกับนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ปี 2553 อย่างเหมาะสมในการนำเอาหลักการบูรณาการของการสื่อสารไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อคัดเลือกนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยในปี 2552 เพื่อทำการถอดองค์ความรู้

(2) วิธีการดำเนินงาน

สำรวจและคัดเลือกนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีศักยภาพความสามารถและมีความพร้อมที่จะดำเนินงานในปี 2553 โดยพิจารณาจากนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพจากปี 2552 จำนวน 10 ดังตารางที่ 3.2

(3) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของจังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมที่ 3 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (LM) เพื่อถอดองค์ความรู้จากความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้การบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อถอดองค์ความรู้จากความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้การบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการจัดการเรียนรู้

(2) วิธีการดำเนินงาน

ประชุมเชิงปฏิบัติการ (LM) ร่วมกันระหว่างนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ทีมวิจัย และชุมชนเป้าหมาย เพื่อถอดองค์ความรู้ โดยการถอดองค์ความรู้มี 3 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นเตรียมการก่อนเริ่มกระบวนการถอดองค์ความรู้

เมื่อเริ่มต้นกิจกรรมโครงการ โดยใช้วิธีเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เช่น การประชุมปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประเมินปัจจัยนำเข้า ค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสรุปแนวทางการทำงาน อธิบายได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1.1) สร้างทีมงานถอดองค์ความรู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ประมาณ 3 - 6 คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

1.2) เรียนรู้ทีมงานถอดองค์ความรู้โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในทีมงาน เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

1.3) วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละหัวข้อในโครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

1.4) กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดองค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

1.4.1) หัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อ เป็นผู้ที่ทำให้การถอดองค์ความรู้ดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

1.4.2) ผู้อำนวยการกระบวนการ เป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการตั้งคำถามที่ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ได้วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

1.4.3) ผู้จัดบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ

1.4.4) ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดองค์ความรู้มีความสะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดองค์ความรู้เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดองค์ความรู้

1.5) จัดทำ แผนภูมิโครงสร้างกระบวนการถอดองค์ความรู้ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.5.1) หัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดองค์ความรู้

1.5.2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้

1.5.3) เลือกวิธีการถอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

1.5.4) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

1.5.5) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดองค์ความรู้

1.6) เลือกเทคนิคการถอดองค์ความรู้ ควรเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดองค์ความรู้และผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้องค์ความรู้

พัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เช่น เทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review, AAR)

1.7) จัดทำปฏิทินการถอดองค์ความรู้ เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดองค์ความรู้ของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยหัวข้อที่ควรปรากฏในปฏิทินการถอดองค์ความรู้ได้แก่ ลำดับที่ของกิจกรรม ประเด็นกิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรม และวัตถุประสงค์ที่ต้องใช้ในกิจกรรม

2) ขั้นตอนการถอดองค์ความรู้

ในระหว่างการทำงานกล่าวคือเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานใช้วิธีทบทวนสะท้อนกลับ โดยคณะทำงานทุกระดับเปิดใจและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าวิพากษ์วิจารณ์เพื่อค้นหาความรู้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยมีการทบทวนเกี่ยวกับเป้าหมาย และผลการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ กระบวนการตอนไหนที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่คาดหวัง ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ทีมงานควรแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดองค์ความรู้ให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดองค์ความรู้ การบันทึกองค์ความรู้ และการเขียนรายงานการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

2.1) กระบวนการถอดองค์ความรู้มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

2.1.1) การสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้มีความผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งอาจใช้เพลงหรือเกมในการละลายพฤติกรรม รวมทั้งผู้อำนวยกระบวนการควรชี้แจงถึงความเสมอภาคและสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดองค์ความรู้

2.1.2) การกำหนดกติกาในการถอดองค์ความรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยกติกาควรครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- เป้าหมายการถอดองค์ความรู้คืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
- วิธีการถอดองค์ความรู้ใช้วิธีอะไร เช่น ใช้การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และไม่ได้เถียงหรือทะเลาะวิวาท

- หน้าที่ของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เป็นอย่างไร เช่น ทุกคนให้ข้อเสนอแนะ ยอมรับความจริง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

- ข้อพึงระวังในการถอดองค์ความรู้ควรเป็นอย่างไร เช่น ไม่ตำหนิ และไม่ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

2.1.3) การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง ผู้อำนวยการชวนการชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

2.1.4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดองค์ความรู้เป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดองค์ความรู้โดยมีขั้นตอนดังนี้

- การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

- การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง

- การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นข้อดี

- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น

- การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน

- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

- การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจดรายละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อมทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดองค์ความรู้และจัดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงานการถอดองค์ความรู้

2.2) การบันทึกองค์ความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

2.2.1) การเตรียมตัวก่อนบันทึกองค์ความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกองค์ความรู้ใน 4 ประเด็นคือ

- ศึกษารายละเอียดของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้

- ศึกษารายละเอียดการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกรอบแนวคิดขั้นตอนการถอดองค์ความรู้ และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดองค์ความรู้

- จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดองค์ความรู้ และ

- เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายจิตใจ

2.2.2) การบันทึกข้อมูลการถอดองค์ความรู้ ข้อมูลที่ต้องจัดบันทึกระหว่างการถอดองค์ความรู้ คือ

- ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดองค์ความรู้

- ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วม
ถอดองค์ความรู้

- ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างถอดองค์ความรู้

2.2.3) การสรุปและรายงานการถอดองค์ความรู้ ผู้จัดบันทึกต้องอ่าน
รายงานการถอดองค์ความรู้ให้ที่ประชุมของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้และทีมงานการถอดองค์
ความรู้ได้รับทราบข้อมูลที่จัดบันทึกไว้เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์
ยิ่งขึ้น โดยองค์ความรู้ที่ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ

- อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผน
พัฒนา ลงมือทำ แล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development and
Research)

- อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุง
อย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรทำวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัย
แล้วพัฒนา แบบ R&D (Research & Development) ทั้งนี้ D&R และ R&D ควรเป็นการวิจัยแบบ
PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของคนทั้งหมด

2.3) ขึ้นเขียนรายงานการถอดองค์ความรู้ ในขั้นตอนนี้ควรแบ่งเป็น 3 หัวข้อ
หลัก ดังนี้

2.3.1) ความเป็นมาของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้วัตถุประสงค์
ของการถอดองค์ความรู้

2.3.2) การเตรียมการถอดองค์ความรู้ เป็นการเล่ารายละเอียดของ
ขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดองค์ความรู้
กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ และปฏิทินการถอดองค์ความรู้

2.3.3) เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดองค์ความรู้ ซึ่งครอบคลุม

- ประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้
- วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน
- เปรียบเทียบความแตกต่าง
- สิ่งที่ได้เป็นข้อดีจากการปฏิบัติ
- ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น
- ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน
- ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน
- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

- ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา โดยใช้
เทคนิคการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีมองย้อนอดีต โดยเน้นการพรรณนา บรรยาย
เหตุการณ์ดำเนินการที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการให้ทุกคนมีส่วนต่อเติมกล่าวเสริม

ขั้นที่ 2 การถอดรหัสความรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุป
ความคิดรวบยอดและคำอธิบาย

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ความรู้โดยการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด
มีการค้นหาสิ่งดี ๆ (Best practice) ในการทำงานที่ผ่านมาและค้นหาข้อเสนอแนะที่ทำให้ดีขึ้น
กว่าเดิมเมื่อมีโอกาสได้ทำอีกครั้ง

2.4) กระบวนการหลังการถอดองค์ความรู้

เป็นขั้นตอนการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ให้
ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมี
ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อควรได้มีการนิเทศกำกับ
ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้
ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร เป็นต้น

(3) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

องค์ความรู้จากความสำเร็จของการบูรณาการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่